

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด ทฤษฎีในการศึกษา

2.1.1 การออม (savings) หมายถึง ส่วนของรายได้ที่เหลือจากการใช้จ่ายในการบริโภคซึ่งเก็บออมไว้เพื่อใช้จ่ายในอนาคต กล่าวคือเมื่อผู้บริโภคมีรายได้ จะแบ่งรายได้ออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งสำหรับรายจ่ายในการบริโภคและอีกส่วนหนึ่งจะเก็บออมเพื่อใช้จ่ายในอนาคต ซึ่งสามารถเขียนให้อยู่ในรูปสมการได้ดังนี้

รูปสมการ

$$Y_d = C + S$$

โดยที่

$$Y_d = \text{รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง (Disposable Income)}$$

$$C = \text{รายจ่ายในการบริโภค}$$

$$S = \text{การออม}$$

โดยมีสมการการออม ดังนี้

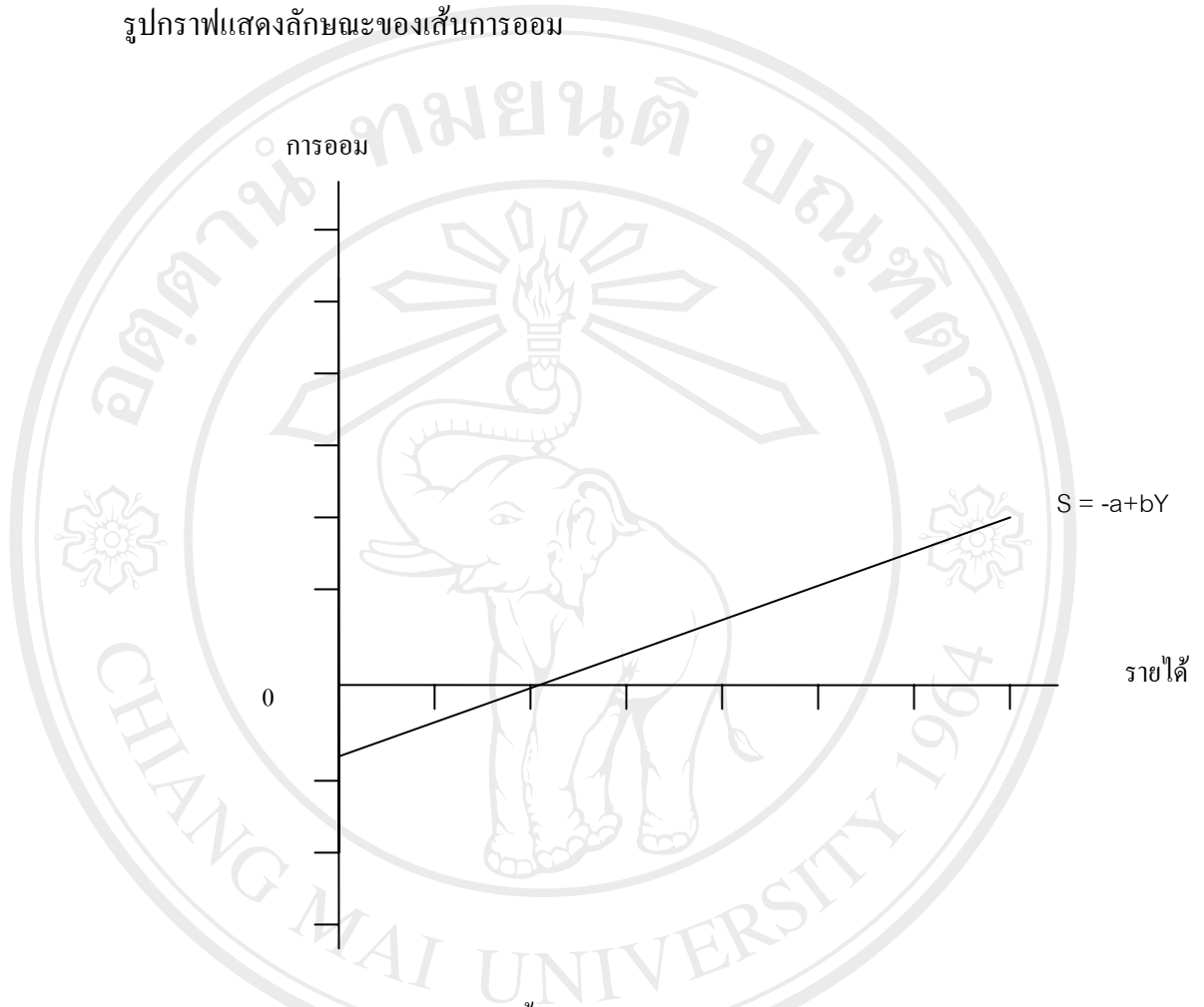
$$S = -a + bY$$

โดยที่ a หมายถึง ระดับการบริโภคที่ไม่ขึ้นกับระดับรายได้สุทธิ

b หมายถึง ค่าที่แสดงว่า การออมจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นสัดส่วนเท่าใดเมื่อระดับรายได้สุทธิตัวบุคคลเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย

รูปที่ 1 แสดงลักษณะของเส้นการออม

รูปกราฟแสดงลักษณะของเส้นการออม

เส้นการออมมีลักษณะชันจากซ้ายขึ้นไปทางขวา แสดงว่าการออมผันแปรไปในทิศทางเดียวกันกับระดับรายได้สุทธิ และจะสังเกตเห็นว่าเส้นการออมบางช่วงจะอยู่ต่ำกว่าแกนนอน แสดงว่าการออมมีค่าเป็นลบ เส้นการออมบางช่วงจะอยู่สูงกว่าแกนนอน แสดงว่าการออมมีค่าเป็นบวก ส่วนจุดที่เส้นการออมตัดกับแกนนอน แสดงว่า ณ ระดับรายได้สุทธินั้น การออมมีค่าเท่ากับศูนย์

1) ความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม (Average Propensity to Save = APS) หมายถึง อัตราส่วนระหว่างการออมกับรายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง หรือค่าที่แสดงว่าการออมคิดเป็นสัดส่วนเท่าใดของรายได้ นั่นคือ

$$APS = \frac{S}{Y}$$

ดังนั้น เมื่อผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้น ค่า APS จะเพิ่มขึ้นทั้งนี้เพราะเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น สัดส่วนของรายจ่ายในการบริโภคต่อรายได้จะลดลง ทำให้การออมเพิ่มขึ้น

2) ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม หรือความโน้มเอียงส่วนเพิ่มในการออม (Marginal Propensity to Save = MPS) หมายถึงอัตราส่วนของการเปลี่ยนแปลงของการออม ต่อการเปลี่ยนแปลงของรายได้ หรือหมายถึงการที่ผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้น (หรือลดลง) 1 บาท ผู้บริโภคจะมีการออมเพิ่มขึ้น (หรือลดลง) กี่บาท นั่นคือ

$$MPS = \frac{\Delta S}{\Delta Y_d}$$

โดยที่

$$\Delta S = \text{การเปลี่ยนแปลงในการออม}$$

$$\Delta Y_d = \text{การเปลี่ยนแปลงในรายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง}$$

2.1.2 ต้นทุนการผลิต (Production Cost)

ในทางเศรษฐศาสตร์แบ่งต้นทุนออกได้ดังนี้

1) ต้นทุนชัดเจน (Explicit Cost) คือ ต้นทุนที่เกิดขึ้นจริงและมีการจ่ายจริงทั้งเป็นตัวเงินหรือสิ่งของ เช่น ค่าแรง ค่าวัตถุดิบ ค่าดอกเบี้ยเงินกู้ เป็นต้น บางตำราเรียกว่าต้นทุนทางตรง (Direct Cost) ต้นทุนชัดเจนเหล่านี้จะไม่ใช่ต้นทุนการผลิตทั้งหมดในทางเศรษฐศาสตร์

2) ต้นทุนไม่ชัดเจน (Implicit Cost) คือต้นทุนไม่ได้จ่ายออกไปจริง ๆ แต่ได้ประเมินขึ้นเป็นต้นทุนซึ่งอยู่ในต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) ของปัจจัยการผลิตที่นำมาผลิตสินค้าชนิดนี้ ซึ่งต้นทุนค่าเสียโอกาส หมายถึงมูลค่าของทางเลือกที่ดีที่สุดที่ต้องสละไป (the best alternative forgone) เมื่อมีการตัดสินใจเลือกทางใดทางหนึ่งในการใช้ทรัพยากรนั้น ค่าเสียโอกาสของปัจจัยการผลิตแต่ละชนิดประเมินได้จากผลตอบแทนสูงสุดที่ปัจจัยการผลิตควรได้รับถ้า นำเอาปัจจัยการผลิตไปใช้ในการผลิตสินค้าชนิดอื่น เช่น ค่าเสียโอกาสของเงินทุนที่ใช้ในการลงทุนชนิดนี้ คือดอกเบี้ยสูงสุดที่เจ้าของเงินทุนควรได้รับหากนำเงินทุนนี้ไปทำธุรกิจอื่น และค่าเสียโอกาสของแรงงานก็คือค่าจ้างสูงสุดที่แรงงานควรได้รับหากเขาเลือกทำงานในธุรกิจอื่น และค่าเสียโอกาสของแรงงานก็คือค่าจ้างสูงสุดที่แรงงานควรได้รับหากเขาเลือกทำงานในธุรกิจอื่น เป็นต้น ต้นทุนไม่ชัดเจนนี้จะไม่มีการบันทึกไว้ทางด้านบัญชีแต่ผู้ผลิตจะต้องนำมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจในการลงทุน บางตำราเรียกต้นทุนไม่ชัดเจนนี้ว่า ต้นทุนทางอ้อม (Indirect Cost)

2.1.3 การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ

เป็นการประเมินในระหว่างที่โครงการดำเนินการอยู่ เพื่อหาข้อมูลมาตัดสินใจปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติการโครงการในระยะต่อไปให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพสูงสุด ลักษณะสำคัญคือการศึกษากระบวนการดำเนินงาน มุ่งนำข้อมูลมาใช้ประกอบการตัดสินใจ ปรับปรุงกิจกรรม และตรวจสอบความก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์ของโครงการ สรุปได้ดังนี้

- 1) ประเมินในขณะที่โครงการดำเนินอยู่ ซึ่งอาจเป็นการดำเนินโครงการครั้งแรก หรือเป็นโครงการต่อเนื่อง หรือโครงการประจำแต่ละปีงบประมาณตามระยะเวลาเป็นช่วง ๆ
- 2) ประเมินเพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานตามโครงการ ซึ่งเป็นการตรวจสอบว่ากิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามแผนหรือไม่ ทั้งในระยะเวลา งบประมาณ เป้าหมาย ปัญหาต่าง ๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานในระยะหรือช่วงต่อไป
- 3) ประเมินเพื่อหาสารสนเทศประกอบการตัดสินใจ สารสนเทศที่ได้จากกระบวนการดำเนินงานจะนำไปสู่การปรับปรุงการดำเนินงานเองและส่วนที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้ เช่น รายละเอียดต่าง ๆ ของโครงการ ความพร้อมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เป็นต้น
- 4) ประเมินเพื่อเน้นตรวจสอบความก้าวหน้าของผลดำเนินโครงการ นอกจากจะประเมินตามข้อ 1-3 แล้ว จะมีการตรวจสอบถึงผลที่จะได้ว่ามีแนวโน้มเป็นอย่างไร โดยอาจตรวจสอบทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อปรับการดำเนินงานให้เอื้อต่อความสำเร็จของโครงการ

ประโยชน์ของการประเมินระหว่างดำเนินโครงการ

- 1) ช่วยให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์สารสนเทศที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงกิจกรรม และวิธีปฏิบัติอื่น ๆ องค์ประกอบต่าง ๆ ในช่วงเวลาที่เหลือหรือการดำเนินการในรุ่นต่อไป
- 2) ช่วยให้ผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้องกับโครงการตัดสินใจได้ทันทั่วทั้ง ภายใต้อาณข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้องครอบคลุม เป็นการเพิ่มศักยภาพของโครงการและลดความสูญเสียเปลี่ยนแปลงทรัพยากรต่าง ๆ ได้
- 3) ช่วยเพิ่มความมั่นใจแก่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการทั้งหมด จะเกิดความมั่นใจได้เพราะเป็นการดำเนินโครงการอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ตามหลักการบริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผลการประเมินพบว่ามีความสำเร็จหรือมีแนวโน้มว่าจะสำเร็จ
- 4) ช่วยแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใส ในการดำเนินการของผู้รับผิดชอบทุกฝ่าย สามารถตรวจสอบการดำเนินการได้อย่างถูกต้อง ชัดเจนเป็นการสนองตอบหลักการบริหารจัดการที่ดี หรือธรรมาภิบาลได้

การวิเคราะห์ข้อมูล จะดำเนินการหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว ถ้าเป็นการประเมินที่ใช้วิธีเชิงปริมาณ ต้องใช้สถิติประเภทต่าง ๆ มาช่วยดำเนินการ ในกรณีที่เป็น การประเมินที่ใช้วิธีเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์จะไม่ใช้สถิติ เพราะข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาไม่เป็นตัวเลข จึงต้องใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพซึ่งส่วนใหญ่จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การประเมินโครงการ บางครั้งอาจใช้การวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพร่วมกันก็ได้

สถิติที่ใช้ในการประเมินโครงการ

สถิติตามความหมายนี้ หมายถึง วิธีในการศึกษาข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย การเก็บ รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมาย รวมทั้งการนำเสนอข้อมูลซึ่งในความหมายนี้ถือ ว่าสถิติเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการประเมิน สถิติประเภทนี้แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) สถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) ใช้สำหรับบรรยายลักษณะของข้อมูล กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่นำผลไปอ้างอิงถึงกลุ่มอื่น ๆ เช่น การแจกแจงความถี่ ร้อยละ การ วัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง และการวัดการกระจาย เป็นต้น

2) สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เป็นสถิติที่ใช้วิเคราะห์ค่าจากกลุ่มตัวอย่าง แต่ นำผลที่ได้สรุปถึงกลุ่มประชากรหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เช่น สถิติที่ ใช้ การวิเคราะห์ความ แปรปรวน การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม และการวิเคราะห์เส้นทาง เป็นต้น

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฉัตรพร ปุสสทนะ (2540) ได้ทำการวิเคราะห์และประเมินผลการดำเนินงานของบริษัท เงินทุนหลักทรัพย์สาขาหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากบริษัทได้มีการปรับปรุงองค์กร โดยใช้ ข้อมูลทุกข้อมูมิ ซึ่งเก็บรวบรวมจากบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ดังกล่าว จากตลาดหลักทรัพย์แห่ง ประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทย และศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์ ตั้งแต่เดือนมกราคม 2539 ถึงเดือน มิถุนายน 2540 ข้อมูลที่ได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์คือ ร้อยละ และความถี่ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็น ผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการศึกษาว่าก่อนและหลังการปรับปรุงองค์กรเป็นอย่างไร รวมถึง วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการปิดสำนักงานบริการด้านหลักทรัพย์ เปรียบเทียบกับการไม่ปิด สำนักงานแต่ใช้กลยุทธ์ในการลดขนาดขององค์กรลง และทำให้ธุรกิจสามารถดำเนินอยู่ต่อไปได้

ผลการศึกษาพบว่าก่อนปรับปรุงองค์กร บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์มีผลการดำเนินงานขาดทุน โดยเฉลี่ยต่อเดือน 551,000.- บาท ซึ่งค่าใช้จ่ายทั้งหมด ร้อยละ 58 เป็นค่าเช่าสำนักงาน เครื่องใช้ อุปกรณ์ ค่าน้ำค่าไฟฟ้า และเครื่องเขียนสำนักงาน ร้อยละ 30 เป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพนักงาน และ

เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อีกร้อยละ 12 หลังจากมีการปรับองค์กรโดยใช้กลยุทธ์ลดขนาดพื้นที่ของสำนักงาน ลดจำนวนพนักงานและค่าใช้จ่ายทั่วไปลง ทำให้ผลขาดทุนโดยเฉลี่ยลดลงในอัตราร้อยละ 72 ของอัตรากำไรขาดทุนเดิมโดยผลขาดทุนโดยเฉลี่ยต่อเดือนลดลงเป็น 153,000.- บาท

ขจี แก้ววารี (2546) ได้ทำการศึกษาผลการดำเนินงาน ข้อคิดเห็น รวมถึงปัญหาอุปสรรค ต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการธนาคารประชาชนของธนาคารออมสิน สาขาวังเหนือ จังหวัดลำปาง โดยใช้แบบสอบถามสมาชิกโครงการที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ จำนวน 200 คน และสอบถามคณะกรรมการสินเชื่อโครงการธนาคารประชาชนและลูกจ้างธนาคารประชาชนของธนาคารออมสินสาขาวังเหนือจำนวน 4 คน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับการวิเคราะห์ปัญหาในการดำเนินโครงการธนาคารประชาชนได้กำหนดระดับปัญหาเป็น 5 ระดับ คือ ระดับปัญหา มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีสถานภาพสมรส และจบการศึกษาระดับประถมศึกษา กู้เพื่อนำเงินไปลงทุนค้าขาย โดยค้าประกันซึ่งกันและกันในกลุ่มผู้กู้ และนำเงินไปใช้ประโยชน์ได้ในระดับปานกลาง และเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยเหมาะสมดีแล้ว แต่วงเงินที่ให้กู้ยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการ สมาชิกเห็นว่าโครงการฯ มีประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง และควรดำเนินโครงการต่อไป แต่ไม่แน่ใจว่าโครงการสามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน หรือทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินทุนในระบบเศรษฐกิจชุมชนได้ ปัญหาที่พบคือการใช้บุคคลค้าประกันการกู้มีความยุ่งยาก ได้สินเชื่อล่าช้า และธนาคารขาดการฝึกอบรมอาชีพและการให้คำปรึกษาแนะนำอาชีพแก่สมาชิกตามหลักการของโครงการ

ในส่วน of คณะกรรมการและลูกจ้างธนาคารประชาชน พบว่า การพิจารณาให้สินเชื่อมีความยืดหยุ่นในบางหลักเกณฑ์ของธนาคาร เพื่อให้สินเชื่อได้เข้าถึงผู้มีรายได้น้อย โดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าเงินกู้ในระบบ โดยหลักพิจารณาสำคัญคือความซื่อสัตย์ ความตั้งใจในการประกอบอาชีพของผู้กู้ และความสม่ำเสมอในการออมเงินกับธนาคาร สำหรับวงเงินให้กู้จะพิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการลงทุนและความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิก การดำเนินงานโครงการฯ ของธนาคารออมสินสาขาวังเหนือ จ.ลำปาง ณ 30 ธ.ค. 2545 มีสมาชิกทั้งหมด 305 คน มีเงินออมทั้งสิ้น จำนวน 1,995,798 บาท ยอดคงเหลือสินเชื่อทั้งสิ้น 4,290,893 บาท และจำนวนหนี้ค้างชำระ 155,538 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.62 ของจำนวนสินเชื่อคงเหลือ ซึ่งสาขาต้องมีการติดตามหนี้ค้างชำระแต่เนิ่นๆ เพื่อไม่ให้กลายเป็นหนี้เสีย และพบปัญหาคือ สมาชิกนำเงินกู้ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ไม่มีวินัยในการออม ธนาคารทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินทุนเพียงอย่าง

เดียว พนักงานธนาคารไม่มีความรู้ในการให้คำปรึกษาหรือแนะนำอาชีพให้สมาชิกในโครงการธนาคารประชาชน

พิรพงษ์ ปราบรูป (2547) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มดีเหล็กบ้านฝายมูล อำเภอท่าวังยา จังหวัดน่าน โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ประการแรก คือ วิเคราะห์ผลการดำเนินงานในด้านโครงสร้าง การจัดองค์กร การระดมทุน การผลิต การตลาด และการเงิน ประการที่สอง คือ วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้นำกลุ่มฯ คณะกรรมการ สมาชิก รวมถึงผู้นำชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยนำเสนอในรูปแบบแจกแจงความถี่ (Frequency) และอัตราร้อยละ (Percentage) ผลจากการศึกษาพบว่าสมาชิก 73 ราย ทำการแยกกันผลิต โดยจัดหาปัจจัยการผลิตกันเอง และมีการจ้างงานสมาชิกในกลุ่มฯ ในการตีขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์หลักที่ผลิตคือ อุปกรณ์การเกษตร จากการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน พบว่า ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่อยู่ในส่วนของค่าแรงที่ไม่เป็นตัวเงิน รองลงไปเป็นค่าจ้างในการผลิต และค่าวัตถุดิบรองตามลำดับ ผลตอบแทนของผลิตภัณฑ์ทุกชนิดมีกำไร เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนที่เป็นตัวเงิน โดยมีอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนที่เป็นตัวเงินอยู่ในช่วงร้อยละ 3.76 ถึงร้อยละ 70.26

เมื่อพิจารณาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดของกลุ่มฯ พบว่ากลุ่มฯ มีจุดเด่นในด้านการจัดองค์กร ฝีมือการผลิตที่ได้มาตรฐาน ตลอดจนผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าระดับล่าง เป็นที่ต้องการของตลาด อีกทั้งกลุ่มฯ ยังเป็นผู้ผลิตรายใหญ่เพียงรายเดียวในพื้นที่ ทำให้คนในพื้นที่เกือบทั้งหมดจะใช้ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มฯ ผลิต ส่วนข้อจำกัดที่พบที่สำคัญ คือ ถ่านซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญเริ่มขาดแคลน อาจทำให้ต้นทุนการผลิตปรับตัวสูงขึ้นในอนาคต

โครงสร้างการตลาด พบว่าเมื่อผลิตสินค้าได้แล้ว จำนวน ร้อยละ 60 สมาชิกจะจำหน่ายเอง ที่เหลือจะมีพ่อค้าคนกลางรับไป ซึ่งผู้บริโภคเกือบทั้งหมดเป็นกลุ่มผู้บริโภคในจังหวัดน่าน โครงสร้างทางการเงินไม่สามารถวิเคราะห์ได้

เนื่องจากสมาชิกแยกกันผลิตและจำหน่ายสินค้า กลุ่มฯ มีขนาดใหญ่ มีความเข้มแข็ง และมีความสามัคคีประกอบกับมีทักษะฝีมือการตีเหล็กที่สั่งสมมายาวนาน ผู้บริโภคในพื้นที่ต่างก็ใช้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ดังนั้นจึงควรพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายมากขึ้นเพื่อเพิ่มพูนมูลค่าและสร้างระบบการควบคุมตรวจสอบการบริหารการเงินในแต่ละกิจกรรม เพื่อการดำเนินงานที่สอดคล้องและโปร่งใส